DEMOCRÀCIA I PARTICIPACIÓ POLÍTICA

Hi ha realment una desconnexió democràtica dels joves?

Perspectives sobre la participació política del jovent del sud-est d'Europa

Miruna Butnaru-Troncotă

Un grup de nois juguen a bàsquet en una pista plena de murals ultranacionalistes serbis al nord de la ciutat de Mitrovica, a Kosovo. En aquesta zona de majoria sèrbia, la part nord no reconeix el govern kosovar, i el govern kosovar cada cop restringeix més els drets dels serbis. Fotografia: Carles Palacio

Solem pensar en la gent jove com una força per al canvi democràtic. Però la recerca sobre la joventut en els últims deu anys ha apuntat que la imatge és més pessimista: al món cada vegada hi ha menys joves compromesos políticament. Això és així, si més no, quan parlem de les eines convencionals per a la participació democràtica, com ara militar en un partit polític, anar a votar i donar suport electoral als partits majoritaris; pràctiques que, en l'última dècada, han estat marcades per una davallada. Els costos d'aquesta desconnexió democràtica dels joves són immensos i podrien esdevenir un dels riscos més grans dels nostres temps. Si els més joves s'abstenen en les decisions que determinen el seu futur, es posa en qüestió la legitimitat democràtica en conjunt. Atesa la importància de la participació dels joves per a la salut de la ciutadania democràtica, hi ha el temor que aquesta davallada en el compromís polític dels joves pugui acabar inevitablement en una crisi de la democràcia mateixa.

La recerca ha destacat els principals factors que influencien la participació dels joves: les condicions del mercat laboral, l'educació, la participació institucional, el nivell de satisfacció amb el funcionament de la democràcia, el nivell de confiança en les institucions polítiques en general, la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat que s'hi vinculen. [1] Els reptes relacionats amb la bona gestió pública i els atacs a la democràcia intensificats durant la pandèmia de la COVID-19 han posat més pressió sobre el jovent. La situació va empitjorar amb l'acumulació de crisis i, d'un temps ençà, amb la inseguretat produïda pel moviment tectònic en la geopolítica mundial causat per la invasió d'Ucraïna per part de Rússia el febrer del 2022 i la guerra a Gaza a partir de l'octubre del 2023.

En aquest context de tensió, el sud-est d'Europa [2] mereix una atenció especial. La regió ha experimentat transformacions polítiques ambivalents en els últims anys, però aspectes negatius com el retrocés democràtic, l'il·liberalisme i l'anomenada estabilocràcia han dominat el relat dels experts. Com calia esperar, la desil·lusió i l'apatia política entre els joves del sud-est d'Europa són una resposta a aquestes tendències, malgrat que la seva situació sigui bastant més complexa. D'una banda, el jovent és un dels grups socials més vulnerables dels països del sud-est d'Europa, afectats substancialment per l'herència dels conflictes del passat, la pobresa, les transicions tardanes a la democràcia, i fins i tot per les tendències populistes i autocràtiques. De l'altra, els joves estan al capdavant de la innovació perquè fan servir mètodes creatius i gens convencionals de compromís polític, són disruptius, alcen la veu contra l'establishment i lluiten contra els agents antidemocràtics. Així doncs, de quina manera s'ha compromès el jovent dels països del sud-est d'Europa amb les seves democràcies en els darrers anys?

> Els joves són un dels grups més vulnerables del sud-est d'Europa, afectats per l'herència dels conflictes del passat i la pobresa

Tot i que la idea d'emigrar creix ràpidament a la regió, cosa que té com a resultat l'augment de la fuga de cervells, el jovent del sud-est d'Europa ha mostrat la voluntat de defensar la democràcia i fins i tot s'ha involucrat en el canvi democràtic als seus països. Aquesta anàlisi provarà d'explorar aquesta paradoxa i oferir una visió general de les principals tendències en la participació política del jovent del sud-est d'Europa.

La desil·lusió del jovent: una tendència mundial?

Identifiquem com a jovent els individus d'entre 18 i 30 anys, el rang d'edat que es fa servir habitualment a l'Enquesta Social Europea. Al sud-est d'Europa hi ha punts de vista contraposats sobre l'abast exacte d'aquest grup d'edat, que va dels 15 anys als 24 o als 35. Més enllà d'aquests elements formals, hi ha un fet indiscutible que tots els informes d'experts confirmen: un enorme desinterès per la política.

La participació política del jovent inclou diverses activitats, com ara votar, militar en partits polítics, participar en consells nacionals de joventut i en organitzacions juvenils, fer

voluntariat i participar en moviments i protestes mundials, o, més recentment, mobilitzar-se en les vagues pel clima. Però la participació dels joves ha canviat i s'ha adaptat a la nova era digital. Malauradament, l'empoderament dels joves en la governança democràtica també es veu afectat per la classe, la raça i la discriminació de gènere. Els que tenen menys de 35 anys difícilment els trobarem en llocs de lideratge polític formals. Passa el mateix amb els membres de minories com els gitanos o les dones joves, amb una bretxa encara més gran entre les àrees urbanes i les rurals. I la situació encara és més difícil per a les dones o els membres de la comunitat *queer*, perquè la majoria de partits polítics estan dominats per homes i encara es veuen molt poques dones en comandaments intermedis i en llocs de decisió o lideratge.

El jovent de tot el món comparteix la sensació de desil·lusió amb la política tradicional. Això es manifesta tant en les maneres creatives i disruptives d'actuar, com ara el moviment *Occupy* durant la crisi econòmica mundial a partir de l'any 2010, com en silenci públic total: l'abstenció dels joves en les eleccions i l'apatia política general. Per tant, la davallada de la participació política dels joves és un fenomen mundial preocupant que presenta riscos elevats capaços d'afectar la qualitat de la nostra vida democràtica. En relació amb els efectes de la globalització, la desil·lusió del jovent també s'ha fet visible al sud-est d'Europa durant molts anys. [3] Tradicionalment, el jovent del sud-est d'Europa ha estat actiu políticament a les universitats, però molt sovint s'ha decebut en relació amb els líders i les institucions polítiques i s'ha vist exclòs en l'elaboració de polítiques. En conseqüència, l'activisme polític entre els joves no s'organitza d'acord amb les agrupacions formals. El jovent de la regió continua políticament actiu a través de moviments polítics en comptes de comprometre's amb partits polítics o militar-hi.

Evidentment, el jovent de la regió ha de fer front a reptes específics en comparació amb altres regions. Diverses enquestes d'opinió han mostrat al llarg dels anys que els joves del sud-est d'Europa, més que altres grups demogràfics, estan insatisfets de manera alarmant amb l'estat de la democràcia en els seus països d'origen. [4] Però aquesta no és la fotografia sencera.

Cal que tinguem més en compte el context. El seguit de crisis mundials i regionals que ha patit la regió han tingut un impacte directe en la participació del jovent. En primer lloc, la crisi econòmica del 2008, amb les dures mesures d'austeritat que van afectar la qualitat de vida dels joves i van dificultar que poguessin permetre's una bona educació, comprar-se una casa o trobar i consolidar una feina ben remunerada. Els països del sud-est d'Europa ja patien pobresa i taxes d'atur elevades, però la crisi va ser especialment dura per als joves, que van esdevenir un dels principals grups vulnerables en termes de poder adquisitiu. [5] Les inseguretats econòmiques van augmentar en països que ja tenien molts problemes, com per exemple el subdesenvolupament, la corrupció i la manca d'un sistema de benestar social.

En segon lloc, aquest augment de les inseguretats va esclatar durant la pandèmia de la COVID-19, que va tenir un efecte econòmic notable. A més, els fenòmens de la proliferació de teories de la conspiració i la desinformació van afectar especialment els joves, un grup particularment vulnerable a les notícies falses. Aquestes qüestions, combinades amb

l'aïllament social i la pèrdua de llocs de treball a causa de la pandèmia, van tenir més incidència en el jovent que no pas en altres grups de persones, cosa que els va portar a utilitzar cada cop més internet i la comunicació digital i a esdevenir addictes crònics als mitjans socials. La sobreexposició a la comunicació en línia d'aquests últims anys també ha afectat la salut mental dels joves amb l'augment de les depressions cròniques i les idees suïcides. Aquest és també un aspecte important que cal tenir en consideració en relació amb la participació del jovent, perquè l'ús excessiu de les xarxes socials, l'aïllament social i la depressió han fet que els joves siguin vulnerables a la radicalització en línia i els ha exposat a discursos extremistes que tenen efectes en el seu comportament, tant a internet com també fora de l'àmbit virtual.

> L'ús excessiu de les xarxes socials i l'aïllament han fet que els joves siguin vulnerables a la radicalització en línia i els ha exposat a discursos extremistes

Entre els nombrosos reptes de la participació política dels joves durant la pandèmia de la COVID-19 hi havia també els actes violents de moviments populistes reaccionaris i contra l'estat, que van atreure molt jovent a les protestes anomenades "antivacunes". Sota la pancarta de la defensa de la democràcia, aquestes protestes, de fet, van plantejar desafiaments a l'ordre democràtic actual. Aquest tipus de mobilitzacions van ser un bon recordatori que no totes les formes en què els joves s'involucren en política són útils per al debat democràtic, menys encara si estan motivades per la desinformació i les teories de la conspiració.

Obstacles concrets a la participació política del jovent del sud-est d'Europa

L'evolució demogràfica al sud-est d'Europa mostra una població més rejovenida en comparació amb "l'envellida" Unió Europea. Les dades demogràfiques dels països del sud-est d'Europa indiquen que l'edat mitjana és significativament més baixa; de fet, la regió té una de les poblacions més joves d'Europa. Aquest fet és una bona i una mala notícia a la vegada. Els experts sostenen que, malgrat que els joves representen un gran potencial de creixement per a la regió, també són els més exposats a les vulnerabilitats estructurals com l'emigració i la fuga de cervells cap als països de la UE.

A més, aquestes últimes tres dècades, la combinació tòxica d'inestabilitat social, política i econòmica al sud-est d'Europa, sens dubte, ha afectat el jovent. Les generacions nascudes a mitjan anys noranta i als anys 2000 van créixer per ser ciutadans en unes circumstàncies socials convulses. Als països de l'ex Iugoslàvia, els joves van haver de fer front a les conseqüències negatives de les guerres entre el 1991 i el 1999, al discurs del nacionalisme ètnic, a la pobresa, a la inseguretat, a la migració forçosa i al fet de separar-se de les seves famílies, cosa que més tard afavoriria dues tendències ben diferents: d'una banda,

l'augment de l'apatia política, o la indignació política, i, de l'altra, l'interès creixent per actuar contra les elits polítiques que no representen els seus interessos. Els joves d'altres països postcomunistes van fer front a desafiaments concrets. Havent crescut i socialitzat en un entorn de transició perllongada a la democràcia, el jovent del sud-est d'Europa està descontent, de manera alarmant, respecte a l'estat de la democràcia dels seus països d'origen.

Cal admetre que hi ha hagut obstacles concrets que han entorpit la participació del jovent en aquesta regió, tant des del punt de vista col·lectiu com individual, i n'esmentaré breument uns quants. Un nombre cada vegada més gran de joves té poca confiança en els processos polítics formals i en les institucions i els líders polítics, potser perquè sent que no representen els seus interessos. La limitació de l'accés a l'educació, les poques oportunitats laborals, l'atenció sanitària deficient i la manca de transport públic i de serveis de protecció social són factors que han generat moltes barreres perquè el jovent s'involucrés en la governança.

Un jove es fa una selfie en una protesta davant del Parlament de la República de Sèrbia en contra de les mesures de confinament durant la pandèmia de la COVID-19, el juliol de 2020. Fotografia: Mitar Mitrovic

Alhora, el conjunt de crisis polítiques, econòmiques i socials dels últims deu anys han suposat també inestabilitat política, eleccions impugnades, amenaces de secessió i el ressorgiment dels discursos bèl·lics, així com l'increment dels corrents autoritaris. Aquestes evolucions preocupants han deixat la majoria de les decisions importants en mans de la

partitocràcia, mentre es reduïen la llibertat de premsa i el finançament per a actors no governamentals. Al sud-est d'Europa, el sistema de partitocràcia ha tendit a actuar com a "guardià" dels càrrecs electes, decidint qui entra a les llistes electorals i en quina posició. Malauradament, els processos de designació no han afavorit sempre els candidats joves o les dones. Així doncs, a la majoria dels parlaments nacionals d'aquests països hi ha poques persones joves i poques dones, per bé que aquesta situació ha començat a millorar d'uns anys ençà.

Entre els principals reptes per al jovent en entorns postconflicte com són Sèrbia, Bòsnia, Kosovo i Macedònia del Nord hi ha l'exclusió dels joves de les qüestions importants de la política. Com era previsible, aquest fenomen es va fer palès a la primera dècada després del final de la guerra, però continua viu fins avui en dia en diferents proporcions, sovint entrellaçat amb altres formes de marginació relacionades amb el gènere, l'origen, la cultura o la identitat ètnica. Entre les conseqüències d'aquesta exclusió i d'aquesta marginació de la vida pública compartida per molts joves del sud-est d'Europa hi ha la radicalització i l'extremisme violent. [6] Això continua sent un problema greu, especialment als Balcans occidentals, una regió afectada encara per les conseqüències dels conflictes recents i l'extremisme creixent del nacionalisme ètnic. [7]

> L'augment de la polarització política i l'estancament dels processos d'adhesió a la Unió Europea han tingut un efecte nefast en la participació política del jovent dels Balcans occidentals

D'altra banda, la desil·lusió amb les institucions nacionals i la Unió Europea i les elevades taxes d'emigració han portat alguns països del sud-est d'Europa a un autèntic "desastre demogràfic". [8] L'augment de la polarització política i l'estancament polític freqüent dels processos d'admissió a la UE de l'última dècada han tingut un efecte nefast en la participació política del jovent, particularment als països dels Balcans occidentals (ex Iugoslàvia i Albània). Aquests fets han provocat la davallada de la confiança dels joves en les institucions polítiques.

Diferents formes de compromís polític: activisme cívic i digital disruptiu

El sud-est d'Europa com a regió s'ha descrit en gran part pel fet de tenir societats civils "febles" i una participació cívica escassa, en la majoria dels casos sobretot a base de donants. La recerca ha apuntat que, en realitat, en la majoria dels països de la regió hi ha hagut a una gran varietat d'activisme alternatiu en l'última dècada, sobretot fora de les organitzacions no governamentals (ONG) professionals. Els corrents autoritaris de la regió han estat desafiats per formes no tradicionals de compromís polític per mitjà de la contestació, per exemple, amb iniciatives ciutadanes de base, que van des de protestes al carrer fins a campanyes polítiques que en alguns casos fins i tot s'han concretat en la

creació de plataformes electorals.

Així doncs, no tot el jovent de la regió està marcat per l'apatia política. Sovint, els experts remarquen que no sempre mirem en la bona direcció quan parlem de les accions polítiques rellevants dels joves. Des de fa un temps, nombrosos esdeveniments polítics ens han permès testimoniar la voluntat del jovent del sud-est d'Europa de ser agents del canvi democràtic. D'uns anys ençà, els joves dels onze països de la regió s'han involucrat per frenar la davallada democràtica, però no mitjançant les eines tradicionals. Més aviat s'han estimat més l'activisme de la societat civil, que s'ha tornat més popular que no pas el fet de participar activament en la política.

La davallada de la participació és real, però té lloc sobretot en les formes tradicionals de participació. Al sud-est d'Europa, com en altres regions, el jovent ha estat públicament actiu fent servir formes alternatives d'implicació política, com ara les peticions, les protestes al carrer i les accions de la comunitat Fridays for Future, més enllà de les accions tradicionals de votar o fer campanya per a un partit polític. El que és més interessant, fins i tot, és que han canviat el lloc on s'impliquen políticament: han substituït les tradicionals joventuts dels partits polítics o dels sindicats per ONG o iniciatives ciutadanes independents que fan servir missatges de màrqueting de *guerrilla* per atreure l'atenció pública cap a les seves inquietuds. Aquestes haurien de ser les noves fórmules de mesurar la participació del jovent, mitjançant l'impacte de les seves accions i no pas per les xifres.

Entre aquests instruments no convencionals de participació política hi ha la cultura de la protesta, que va involucrar sobretot el jovent del sud-est d'Europa en una onada de moviments juvenils no violents que es va estendre per tota la regió. Durant la dècada del 2010, nombroses onades de protesta multitudinàries van tenir lloc a moltes ciutats de la regió: a Zagreb el 2011 i el 2015, a Maribor i Ljubljana el 2012, a Skopje el 2016, a Belgrad i altres ciutats sèrbies el 2017 i el 2019, a Bucarest el 2017 i el 2018, i a Sofia entre el 2020 i el 2021. [9] Per a molts, aquest corrent va començar molt abans amb el moviment social serbi Otpor (Resistència), en què van participar molts estudiants i joves en general, i que va tenir un paper crucial en l'enderrocament de Slobodan Milošević el 2000.

Una altra eina no tradicional de participació del jovent utilitzada al sud-est d'Europa és l'activisme popular al carrer de les persones implicades en el moviment pel clima. N'és un bon exemple #FridaysForFuture, el moviment liderat i organitzat pel jovent que va posar en marxa Greta Thunberg l'agost del 2018. Joves dels onze països del sud-est d'Europa han organitzat des de llavors les protestes de Fridays for Future, vinculant les seves inquietuds pel canvi climàtic amb xarxes transnacionals d'activistes pel clima.

Internet i les tecnologies de la comunicació emergents han proveït els joves, molt clarament entre el 2021 i el 2022, de noves possibilitats per a la mobilització política contínua, tot i les restriccions per exercir els drets civils als espais públics. Això també ha coincidit amb l'amenaça de l'anomenada *infodèmia*: la difusió en línia de desinformació, fet que ha afectat el comportament polític del jovent.

Una part destacable dels joves d'entorns urbans del sud-est d'Europa s'han compromès

políticament i han liderat moviments socials, però han hagut de lluitar perquè els polítics de l'establishment se'ls prenguessin seriosament. Per això han canalitzat la seva energia, creativitat i aspiracions en l'activisme digital. N'és un bon exemple l'ONG romanesa Funky Citizens, [10] que es va donar a conèixer per les seves campanyes de sensibilització pública enginyoses i divertides. Per exemple, el seu lema era: "Exercitem el múscul cívic!". Es van posar al capdavant de les protestes a Romania entre el 2017 i el 2018, són una de les ONG més actives de Romania i duen a terme iniciatives amb tecnologies intel·ligents, dades i estratègies de comunicació per a l'educació ciutadana. Han organitzat nombroses campanyes en línia que han esdevingut virals, són molt populars a TikTok i elaboren els seus missatges de sensibilització política d'acord amb les característiques de la generació Z —una categoria social que comprèn les persones nascudes entre el 1996 i el 2010—, la identitat de la qual ha estat formada per l'ansietat climàtica, l'era digital, l'escenari financer canviant i la COVID-19.

> En molts països del sud-est d'Europa, els joves han aconseguit crear "contraespais" dinàmics de resistència a l'autoritarisme

La implicació política a través de les xarxes socials no està al mateix nivell a tots els països del sud-est d'Europa —per exemple, és més important a Sèrbia que no pas a Bòsnia i Hercegovina— però continua sent un fenomen a tota la regió. El compromís cívic i polític del jovent a través de les xarxes socials potser és insuficient, però les eines digitals són útils també per a la informació pública, perquè els joves no miren la televisió o altres mitjans tradicionals, i això, per si mateix, és crucial per a l'empoderament del jovent per participar en la política.

Conclusions

Els joves de tot el món s'han vist afectats enormement, des del punt de vista socioeconòmic, entre d'altres, per la successió de crisis mundials, des de la crisi econòmica i financera que va començar a finals del 2008 fins a la pandèmia de la COVID-19 i les guerres actuals. La davallada de l'estat de la democràcia arreu del món, l'espai cada cop més reduït per a la societat civil, la polarització de l'espai polític i social, les crisis econòmiques i la precarietat són factors que expliquen els nivells baixos de compromís polític per part del jovent. Aquestes mateixes tendències es veuen al sud-est d'Europa. Si bé són els més ben dotats en termes educatius i de capacitats tecnològiques, els joves continuen sent en part un grup desafavorit des del punt de vista polític i són la principal categoria social afectada per la fuga massiva de cervells de la regió.

Cada vegada més experts parlen d'una crisi de la democràcia europea, amb el sorgiment de partits d'extrema dreta a partir de les eleccions europees del juny del 2024, l'abstenció electoral i el creixement de l'euroescepticisme. Aquests corrents negatius s'evidencien amb el greu descens de la implicació política dels joves o per la radicalització i el suport a partits antisistema. La no inclusió del jovent a l'esfera política té conseqüències importants per a

l'estat de la democràcia. Tot i que s'enfronten a la pobresa, a les traves en l'educació, a les múltiples formes de discriminació i a perspectives i oportunitats laborals limitades, el jovent del sud-est d'Europa és un dels grups més infrarepresentats en l'àmbit polític.

Els joves participen, però la seva participació és desigual. Alguns joves participen amb fervor en la política formal, d'altres hi poden arribar a participar o no depenent de la situació; per tant, hauríem d'evitar generalitzar excessivament. En aquest article s'ha posat de manifest que, en molts països del sud-est d'Europa, el jovent ha aconseguit crear "contraespais" dinàmics d'aprenentatge democràtic i de resistència a l'autoritarisme de la dècada del 2020, tot frenant la davallada democràtica. Alhora, els joves han intentat enfortir la democràcia des de baix. El jovent ha estat el pilar de nombrosos moviments socials que han aparegut per tot el sud-est d'Europa en els últims deu anys, i ha establert un rècord d'activisme cívic i digital: des de protestes simbòliques ocasionals fins a protestes multitudinàries als carrers, des d'iniciatives ad hoc fins a projectes en xarxa més estructurats, des de boicots fins a manifestacions.

El retrocés democràtic en aquesta regió no només ha contribuït al fet que una gran quantitat de joves hagin marxat del seu país, i que molts dels que s'han quedat visquin la política amb passivitat i ignorància, sinó que també ha ajudat al desenvolupament de formes alternatives d'implicació política per part del jovent. Més enllà de signar una petició, militar en un partit polític o emetre un vot, el jovent del sud-est d'Europa que participa ara es mobilitza més fàcilment i ràpidament a través de les xarxes socials.

Tornant a la pregunta plantejada al títol: hi ha realment una desconnexió democràtica per part dels joves? La resposta és que cal matisar-ho. Fins a un cert punt, als països del sud-est d'Europa podem veure clarament els efectes, de manera generalitzada, de la desconfiança en les institucions democràtiques combinats amb una apatia política que compromet la legitimació democràtica mentre s'enforteixen els discursos euroescèptics i la influència en el comportament electoral dels joves. Així i tot, també podem trobar corrents contraris d'activisme digital, vagues pel canvi climàtic i moviments anticorrupció que posen els joves al centre del canvi democràtic. Els joves del sud-est d'Europa no són mers observadors passius ni iniciadors determinats del canvi; es troben en un punt intermig. Encara hi ha moltes coses a fer per escoltar-los i donar-los veu, però sens dubte hauríem de prendre'ns seriosament aquesta imatge més matisada de com s'involucren de manera no convencional en els afers públics.

REFERÈNCIES

1 — Fundació Europea de Formació (2020). "Unlocking Youth Potential in South Eastern Europe and Turkey". Disponible en línia.

2 — Faig servir el terme *sud-est d'Europa* per referir-me a onze països: Albània, Bòsnia i Hercegovina, Bulgària, Croàcia, Grècia, Kosovo, Montenegro, Macedònia del Nord, Romania, Sèrbia i Eslovènia. La designació de Kosovo s'utilitza sens perjudici de les posicions sobre el seu estatus i està en concordança amb la Resolució 1244 de la Missió de les Nacions Unides a Kosovo (UNMIK) i el dictamen de la Cort Internacional de Justícia (CIJ) sobre la Declaració d'independència de Kosovo, designació que es farà servir al llarg de l'article.

3 — Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) (2020). “Youth representation in politics”. *Government at a Glance 2021*. Capítol 3: “Public employment”. Disponible en línia.
4 — Fundació Friedrich-Ebert-Stiftung (2019). *Youth Studies in Southeast Europe 2018/2019*. Disponible en línia.
5 — Banc Mundial (2016). “Youth Unemployment in South East Europe: 10 Key Messages”. Disponible en línia.
6 — Deželan, T.; Bacalso, C.; Lodeserto, A. (eds.) (2023). “Youth political participation”. *Youth Knowledge #29*. Comissió Europea i Consell Europeu. Disponible en línia.
7 — Trajković, A. (2023). “Civic and Political Engagement of Youth in the Western Balkans”. Projecte Regional Youth Dialogue for Europe. Network of Progressive Initiatives (MPI). Disponible en línia.
8 — Heil, A. (2020). “Depopulation Disaster: The Balkans and its Creeping Demographic Crisis”, *Radio Free Europe.* Disponible en línia.
9 — Milan, C.; Dolenec, D. (2023). “Social movements in Southeast Europe: from urban mobilisation to electoral competition”. *East European Politics*, 39(4): p. 577-587. Disponible en línia.
10 — Per a més informació, visiteu el web de l’ONG Funky Citizens.

Miruna Butnaru-Troncotă

Miruna Butnaru-Troncotă és professora associada i directora del Centre d’Estudis Europeus de la Universitat Nacional de Ciències Polítiques i Administració Pública (SNSPA) de Bucarest. Es va doctorar a la mateixa universitat amb una tesi sobre l’europeïtzació de Bòsnia i Hercegovina. Ha obtingut diverses beques de recerca a Berlín, Ljubljana, Graz i Varsòvia. Els seus camps d’expertesa principals són la política internacional, la integració europea, la política a la mar Negra i la reconstrucció postconflicte als Balcans occidentals, i ha publicat nombrosos articles acadèmics i comunicacions sobre política en aquests camps. Està afiliada a xarxes professionals com ara la Xarxa d’Antics Alumnes del Fons Europeu per als Balcans, Future Lab Europe, la Xarxa d’Antics Alumnes de Bosch i el programa Ambassadors de l'ONG Balkans Beyond Borders.